

Hvilken rolle spiller chunks i fremmedsprogs- tilegnelsen hos voksne learnere?

Præsentation af et ph.d-projekt

Caren Wicka
Europa-Universität Flensburg

1. Indledning

Når man er i gang med at lære et fremmedsprog, plejer man at starte med at lære enkle fraser udenad, f.eks. ”Jeg vil gerne have...?” eller ”Hvad med dig?”. Disse automatiserede fraser kan betragtes som kommunikationsredskaber, eftersom de hjælper learneren med at kommunikere mere flydende på et nyt sprog, uden at der opstår mange grammatiske fejl eller lange pauser i en samtale (von Holst-Pedersen 2015:51). Samtidig indeholder sådanne automatiserede fraser (også kaldet chunks) grammatiske informationer, fordi de demonstrerer eksempler på sprogets grammatiske strukturer. Sætningen ”Jeg vil gerne have...” er både et eksempel på en modalkonstruktion og på centraladverbialets placering i en hovedsætning. Spørgsmålet er, om learneren udelukkende lærer fraserne udenad, eller om vedkommende også er i stand til at analysere fraserne grammatiske strukturer og anvende de grammatiske informationer, der er indeholdt i fraserne.

I denne artikel præsenterer jeg mit ph.d-projekt, hvor jeg beskæftiger mig med automatiserede fraser, og hvilke funktioner de har i fremmedsprogstilegnelsen hos voksne learnere. Jeg er især interesseret i, om og under hvilke omstændigheder automatiseringen af fraserne kan fremme grammatisk forståelse.

Jeg begynder med at gøre rede for, hvad chunks egentlig er, og hvilke funktioner de har i fremmedsprogstilegnelsen. Derefter præsenterer jeg mit ph.d-projekt samt forskningsspørgsmål. Til sidst kommer jeg ind på nogle eksempler fra en første analyse af mine data.

2. Hvad er chunks?

Der anvendes mange forskellige termer for automatiserede flerordsfraser, f.eks. chunks¹, formulaic sequence, kollokationer og flere andre.² Wray & Perkins (2000) definerer formulaic sequence som følger:

”A sequence, continuous or discontinuous, of words or other meaning elements. Which is, or appears to be, prefabricated: that is, stored and retrieved whole from memory at the time of use, rather than being subject to generation or analysis by the language grammar.” (Wray & Perkins 2000:1)

Wray & Perkins går ud fra, at learneren i første omgang ikke analyserer frasernes grammatiske strukturer, hvilket bliver tydeligt i citatets sidste sætning. Chunks kan både være korte og lange fraser, der bliver tilegnet som en enhed (Aguado 2013:233). Aguado (2002) inddeler chunks i forskellige kategorier. Chunks kan være formelagtige udtryk som f.eks. ”Hvordan har du det?”, idiomatiske udtryk som f.eks. ”at sætte sig mellem to stole”, kollokationer som f.eks. ”dejligt vejr” eller sætningsrammer eller mønstre som f.eks. ”Jeg vil gerne have...” (Aguado 2002:28).

Ifølge Yorio (1989) kan chunks blive brugt på forskellige måder: som communicative strategy, production strategy og som learning strategy. Ved hjælp af automatiserede fraser kan learneren deltage i en konversation, selvom vedkommende mangler mange glosor og grammatiske regler. Dette kalder man for communicative strategy. Derudover hjælper chunks learneren med at tale mere flydende. I dette tilfælde bruger learneren flerordsfraser som production strategy. Learning strategy betyder, at learnere bruger chunks som mønster i deres kreative sprogbrug. Det vil sige, at vedkommende er i stand til at analysere frasernes grammatiske strukturer og udlede regler heraf. Når man kigger på L1-tilegnelsen, kan man fastslå, at chunks bliver

¹ Begrebet stammer oprindeligt fra Miller (1956). Ellis (1996), Handwerker (2009) og Aguado (2002) bruger begrebet chunk i forbindelse med sprogtilegnelsen.

² Wray & Perkins (2000) giver en samlet oversigt over de forskellige termer.

brugt som learning strategy.³ Også i L2-tilegnelsen hos børn bliver chunks brugt som learning strategy.⁴

I forskningen omkring chunks' funktioner i fremmedsprogs-tilegnelsen hersker der uenighed om, hvorvidt voksne bruger chunks som learning strategy.⁵ Derfor vil jeg i det følgende præsentere de mest relevante hypoteser om chunks som learning strategy.

Om chunks kan udvikle grammatisk forståelse i fremmedsprogs-tilegnelsen, er først of fremmest afhængigt af, om man går du fra, at indlæringen af chunks og learnerens kreative konstruktioner påvirker hinanden eller om de to områder udvikles uafhængigt af hinanden. Ifølge Myles et al. (1999) og Aguado (2002) påvirker indlæringen af chunks learnerens kreative sprogbrug på en positiv måde. Aguado betragter derfor sprogtilegnelsen som et kontinuum med "at memorere" og "at konstruere" som de to yderpoler (Aguado 2002:42). Imellem de to poler er der mange sætningsrammer og mønstre, som både indeholder faste og fleksible komponenter. Aguado kalder disse fraser for "erwerbsgünstige Strukturen" (Aguado 2002:42).

Mange sprogforskere er af den opfattelse, at voksne learnere ikke er i stand til at analysere chunks' struktur selvstændigt.⁶ Dette vil sige, at voksne ikke bruger chunks som learning strategy.

Chunks kan kun udvikle grammatisk forståelse, hvis inputtet er struktureret, og hvis den voksne learner får hjælp til at analysere de grammatiske strukturer, der ligger i de automatiserede fraser (Handwerker & Madlener 2009:12). Handwerker & Madlener (2009) foreslår at bruge redskaber, der hjælper den voksne learner med at analysere frasernes grammatiske strukturer.

Myles et al. (1999) fandt imidlertid ud af, at det er afhængigt af learneren, om chunks kan fremme den grammatiske forståelse eller

³ Se f.eks. Locke (1997) eller Wray & Perkins (2000).

⁴ Se f.eks. Wong-Fillmore (1976).

⁵ Jeg kommer ikke nærmere ind på *communicative* og *production strategy* i fremmedsprogstilegnelsen, fordi det allerede er blevet påvist, at *chunks* bliver brugt som *communicative* og *production strategy* (se f.eks. Yorio 1989).

⁶ Se f.eks. Ioup (1996). Aguado (2013) beskæftiger sig med aldersfaktoren og beskriver, hvorfor den voksne learner ikke bruger chunks som learning strategy.

ej.⁷ Ifølge Myles er learnere, der bruger mange chunks, også dem, der tidligt begynder med at bruge kreative konstruktioner og udviser den bedste progression i læringsprocessen (Myles et al. 1999:76).

Derimod konstaterer Krashen & Scarcella (1978), at brugen af automatiserede fraser og kreativ sprogbrug ikke påvirker hinanden, og at de to områder udvikler sig uafhængigt af hinanden (Krashen & Scarcella 1978:298). Det vil sige, at chunks ikke bliver brugt som learning strategy.

3. Forskningsspørgsmål og ph.d-projekt

På baggrund af de ovennævnte hypoteser opstår der en række forskningsspørgsmål, som jeg er interesseret i at undersøge i mit ph.d-projekt. Det følgende afsnit omhandler derfor mine forskningsspørgsmål.

Mit overordnede forskningsspørgsmål er, om og under hvilke omstændigheder chunks kan bidrage til udvikling af grammatisk forståelse i fremmedsprogstilegnelsen hos voksne learnere. Det betyder med andre ord, om og under hvilke omstændigheder den voksne learner bruger chunks som learning strategy. I denne sammenhæng er det også relevant, om learneren er i stand til at udlede regler på baggrund af de automatiserede fraser, og om disse regler senere er udgangspunkt for vedkommendes kreative sprogbrug. Ud fra de ovennævnte hypoteser er det vigtigt at overveje, om learneren selvstændigt analyserer fraserne, eller om vedkommende har brug for redskaber til at analysere chunks. I denne forbindelse må man overveje, hvordan sådan nogle redskaber kan se ud.

På baggrund af de ovennævnte hypoteser har jeg udviklet to forskellige undervisningsdesigns for at svare på mine forskningsspørgsmål. Jeg testede de to undervisningsdesigns i to grupper.⁸ Begge grupper arbejdede med det samme sæt af chunks i danskundervisningen.

⁷ Myles et al. (1999) gennemførte en undersøgelse med 16 informanter fra England. Alle informanterne var mellem 11-12 år gamle og var i gang med at lære fransk som fremmedsprog.

⁸ Se afsnit 3 for yderligere informationer om informanterne.

Hvilken rolle spiller chunks i fremmedsprogstilegnelsen hos voksne learnere?

Den ene gruppe fik Diderichsens sætningsskema (1962, 1974) som redskab til at analysere frasernes struktur.⁹ Den anden gruppe fik ingen redskaber. Den anden gruppe kan altså betragtes som kontrolgruppe. Formålet med undersøgelsen er at finde ud af, om den første gruppe er i stand til at analysere chunks ved hjælp af redskaberne, og om der er evidens for at learnerne bruger de automatiserede fraser som learning strategy. Derudover er det interessant, om den anden gruppe kan analysere frasernes struktur selvstændigt, og om de også bruger chunks som learning strategy, selvom de ikke får redskaber i undervisningen.

3.1 Valg af informanter og data

Jeg gennemførte undersøgelsen med 15 studerende fra Europa-Universität Flensburg. Den begyndte i oktober 2015 og sluttede i marts 2016. De studerende blev undervist to gange om ugen i 90 minutter. Alle informanterne havde næsten identiske forudsætninger: De var mellem 19-28 år gamle, havde tysk som modersmål og havde hverken kendskab til dansk, norsk eller svensk, inden undervisningen begyndte. Undervisningen var gratis og alle learnerne deltog frivilligt. Informanterne blev delt op i to forskellige grupper for at teste de to undervisningsdesigns. Det var vilkårligt, om en informant var i den første eller i den anden gruppe.

Jeg indsamlede både skriftlige og mundtlige data igennem hele processen. Det drejer sig om eliciterede data, fordi de studerende fik skriftlige og mundtlige opgaver i undervisningen. Begge grupper fik de samme opgaver og havde samme forudsætninger for at l se opgaverne. Jeg indsamlede i alt syv skriftlige tekster fra hver informant og seks mundtlige optagelser, herunder også gruppesamtaler.

3.2 En første analyse af data

I min analyse g r jeg ligesom Aguado (2002) ud fra, at indlæringen af chunks kan påvirke learners kreative sprogbrug. Jeg er især interesseret i, hvordan learnerne bruger chunks og kreative kon-

⁹ Jeg brugte Diderichsens sætningsskema (1962, 1974) som redskab i undervisningen, fordi skemaet kan hjælpe med at analysere frasernes struktur og at forstå, hvilke led der står på hvilken plads. Derudover er skemaet forholdsvis overskueligt og nemt at lære, hvilket er vigtigt, når man er i gang med at lære et nyt sprog. Learneren må ikke overbelastes, eftersom det først og fremmest gælder om at lære sproget og ikke nye grammatiske teorier i undervisningen.

struktioner i deres output, og hvordan de elaborerer på de automatiserede fraser, dvs. hvordan vedkommende forandrer chunks. Formålet er at finde ud af, om informanterne bruger automatiserede fraser som learning strategy i deres kreative sprogbrug. I denne sammenhæng er det også relevant, om der er en forskel mellem de to grupper. I en sammenlignende analyse af informanterne i deres grupper vil jeg derfor undersøge, hvilke forskelle og ligheder der gør sig gældende med henblik på gruppernes brug af chunks, og hvordan forholdet mellem chunks og informanternes kreative sprogbrug kan beskrives. Det skal også undersøges, hvilken rolle redskaberne spiller i denne sammenhæng, og hvilke af de ovennævnte hypoteser der kan bekræftes.

En første analyse af data viser, at informanterne åbenbart bruger forskellige strategier, hvad deres brug af chunks angår. Der er mange learnere i begge grupper, der næsten udelukkende bruger chunks uden at forandre dem. Men der er også nogle få learnere, der slet ikke bruger de automatiserede fraser i deres output, fordi de næsten kun bruger egne konstruktioner. Desuden er der informanter, der både bruger chunks og egne konstruktioner i deres output. Jeg er ikke færdig med analysen endnu, derfor vil jeg i det følgende give nogle få eksempler på informanternes brug af chunks.

Eksempel (1) stammer fra den første gruppe og fra en gruppesamtale, hvor informanterne skulle snakke om deres familier.

- (1) Jeg har en kæreste. Han kommer fra (.) Poland, Polen
Polska keine ahnung.

Hvad med hvad med jer?

Eksemplet kan tyde på, at vedkommende er i stand til at bruge en chunk som udgangspunkt i sit sproglige output. Denne chunk er i dette tilfælde ”hvad med dig”, som informanten også bruger flere gange i undervisningen, men uden at forandre frasen. I denne gruppesamtale er learneren i stand til at bruge et nyt personligt pronomen i objektform som en ny slot-filler¹⁰, og vedkommende gør det rigtigt, selvom

¹⁰ Begrebet *slots* bliver brugt til at skelne mellem forskellige typer af *chunks*. En frase betragtes som meget fleksibel, hvis den indeholder mange *slots*, dvs. hvis der mulighed for at udskifte eller tilføje forskellige komponenter (se f.eks. Wray & Perkins 2000; Weinert:183).

Hvilken rolle spiller chunks i fremmedsprogstilegnelsen hos voksne learnere?

informanten slet ikke har læst eller set denne chunk i undervisningen. Derfor kunne dette eksempel tyde på, at learneren har analyseret en del af den automatiserede flerordsfrases struktur.

Eksempel (2) og (3) stammer fra skriftlige opgaver fra den anden gruppe. Begge eksempler viser, at learnerne er i stand til at bruge chunks som mønstre og anvende dem i en ny kontekst, men uden at analysere de grammatiske strukturer.

(2) Du er **dejligt**.

(3) Det er en **godt** dag.

Man kan formode, at vedkommende i eksempel (2) bruger følgende chunk som udgangspunkt for den nye kreative konstruktion: "Det er dejligt". Informanterne kender frasen fra en bestemt situation, hvor de skulle snakke om vejret og som svar på følgende spørgsmål: "Hvordan er vejret i dag?". Den nye konstruktion indeholder et andet personligt pronomen, altså en ny slot-filler. Men vedkommende er ikke i stand til at analysere den nye kontekst med henblik på frasens grammatiske struktur, hvilket fremgår af, at learneren ikke tilpasser "dejligt" i denne sætning. I eksempel (3) bruger informanten formodentlig følgende frase som udgangspunkt: "Det er en rolig dag". Informanten kender sætningen fra en dialog. Vedkommende prøver at bruge et andet adjektiv, som learneren sandsynligvis kender fra "Jeg har det godt", hvor det bliver brugt som adverbium. Eksemplet viser, at vedkommende er i stand til at forandre fraserne, men uden at analysere "godt" i de to forskellige kontekster. I denne sammenhæng må man overveje, om learneren ikke ved, at det drejer sig om et adjektiv i eksempel (3), eller om adjektivernes bøjning ikke er på plads endnu. Man kan gå ud fra, at chunks på dette tidspunkt ikke bliver brugt som learning strategy, eftersom vedkommende ikke kan bøje ordene rigtigt i en ny kontekst.

4. Afslutning

En første analyse af mine data viser, at informanterne bruger chunks meget forskelligt og individuelt. Næste skridt er nu at undersøge de forskellige strategier også med henblik på Myles (1999) hypotese om,

at learnerne, der bruger mange chunks, er i stand til at bruge fraserne som udgangspunkt for deres kreative sprogbrug. I denne sammenhæng er det relevant at undersøge, om informanterne har brug for en vis mængde chunks for at bruge dem som mønstre i deres output.¹¹ Desuden skal det undersøges, hvilken strategi der er bedst med henblik på at bruge chunks som udgangspunkt for udvikling af grammatisk forståelse, og om undervisningsmetoden eller informanternes egne, individuelle strategier er afgørende for brugen af chunks som learning strategy.

Undersøgelsens resultater er relevante for den moderne fremmedsprogsundervisning, der næsten udelukkende sætter fokus på learnerens kommunikative kompetence. Det må diskuteres, hvilke konsekvenser en kommunikativ fremmedsprogsundervisning fører med sig, og om indlæringen af chunks fører til progression. I denne sammenhæng må man overveje, om der skal være et afbalanceret forhold mellem kommunikation og grammatik i undervisningen.

Litteratur

- Aguado, Karin (2002) Formelhaftes Sequenzen und ihre Funktionen für den L2-Erwerb. *Zeitschrift für Angewandte Linguistik (ZfAL)* 37:27-49.
- Aguado, Karin (2013) Sprachenlernen mit Chunks. Welche Rolle spielt der Faktor 'Alter'? *Sprachwissenschaft im Fokus germanistischer Forschung und Lehre*. Edyta Blachut et al. (udg.). Dresden: Neisse Verlag:231-242.
- Diderichsen, Paul (1974) *Elementær Dansk Grammatik*. København: Gyldendal.
- Ellis, Nick C. (1996) Sequencing in SLA. Phonological memory, chunking, and points of order. *Studies in Second Language Acquisition* 18:91-126.
- Handwerker, Brigitte & Katrin Madlener (2009) *Chunks für DaF. Theoretischer Hintergrund und Prototyp einer multimedialen Lernumgebung*. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren.
- Ioup, Georgette (1996) Grammatical knowledge and memorized chunks. A Response to Ellis. *Studies in Second Language Acquisition (SSLA)* 18:335-360.
- Krashen, Stephen & Robin Scarcella (1978) On routines and patterns in language acquisition and performance. *Language Learning* 28:283-300.

¹¹ Locke kalder det for critical mass (Locke 1997:276).

Hvilken rolle spiller chunks i fremmedsprogstilegnelsen hos voksne learnere?

- Locke, John L. (1997) A Theory of Neurolinguistic Development. *Brain and Language* 58:265-326.
- Miller, George A. (1956) The magical number seven, plus or minus two: some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review* 63:81-97.
- Myles, Florence et al. (1999) Interrogative chunks in French L2. A basis for creative construction? *Studies in Second Language Acquisition (SSLA)* 21:49-80.
- Von Holst-Pedersen, Jette (2015) Chunks – en vej til kommunikativ kompetence i undervisningen. *Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik* 61:51-56.
- Weinert, Regina (1995) The Role of Formulaic Language in Second Language Acquisition: A Review. *Applied Linguistics* 16, 2:180-205.
- Wong-Fillmore, Lilly (1976) *The second time around. Cognitive and social strategies in second language acquisition*. Stanford: Stanford University.
- Wray, Alison & Michael R. Perkins (2000) The functions of formulaic language: an integrated model. *Language & communication* 20:1-28.
- Yorio, Carlos (1989) Idiomaticity as an indicator of second language proficiency. *Bilingualism across the lifespan: aspects of acquisition, maturity and loss*. Kenneth Hyltenstam & Loaine Obler (udg.): Cambridge: Cambridge University Press:55-72.